

Augustus

Iemand sprak: er zij zand! En er was zand.

Iemand sprak: het zand zij golvend en mul en kaal! En voorwaar, er lag een stuifduin.

Waar Schaafstro had gewoekerd was de bodem nu woest en ledig, en men zag dat het zeer goed was.

Onze Hof wilde vanaf het begin biotopen en planten van Zuid-Kennemerland tonen, maar het onherbergzame, stuivende duin was vergeten. Wat wil je ook op twee hectare! Wel was er een heideveld aangelegd, dat langzaamaan verpieterde en een lustoord werd voor paardenstaarten. Dat kon zo niet langer. Thijses erfgoed, het Rijksmonument, streng beschermd door zowel traditie als overheidsregelgeving, onderging een jaar of twee geleden daarom een ingrijpende verandering.

't Was als een tocht door de woestijn. Het zand was brandend heet en 't zonlicht weerkaatste oogverblindend op de wijde, witte vlakke. Er woei een flauw zuidewindje; maar dat was toch al voldoende, om op de hoogste top de fijnste zandkorreltjes in beweging te brengen en die rolden nu zacht, met kleine stootjes zeewaarts, de verkeerde kant op. De fijne zandkorreltjes rolden weg, maar de schelpen en 't schelpgruis bleven liggen. Hier en daar had de wind een lange holte uitgeschuurd en dan lag onder in die groef een rij van schelpen en schelpgruis.

(J. P. Thijsse, "In de duinen", 1899)

Een *stuifduin* in onze Hof? Het stuiven zal vroeg of laat een halt worden toegeroepen. Hebt u er de laatste tijd nog een kijkje genomen? Hebt u de eerste bordjes gezien? Want de eerste zandminnaars zijn gearriveerd: de Duinreigersbek, het Buntgras en de prachtige Zandmuur. Zomaar, op eigen kracht. Ze illustreren de Wet van Beijerinck: "Alles is overal, het milieu selecteert." Zij zijn het ook, met hopelijk vele andere soorten, die het zand allengs zullen bedwingen en zodoende onze Hof met een nieuwe groep planten zullen verrijken.

Als u gaat kijken, let dan eens op het kleine grondwaterplasje. Daar vertonen de hellingen rond het water nu al een heel andere aanblik dan zomaar kaal zand. Daar is iets gaande.

Verschillen in vegetatie en vochtigheid, en in reliëf en windrichting, zorgen in kaal zand voor grote klimaatverschillen op micro-schaal. En het is juist dit microklimaat waar planten en insecten zich in moeten zien te handhaven. Reeds kleinigheden als een graspolletje of een stronk hout kunnen temperaturen van decimeter tot decimeter sterk uiteen doen lopen. Terwijl u zich aangenaam verpoost bij een temperatuur van laten we zeggen 14 graden, kan het kevertje dat u ziet rondscharrelen binnen luttele seconden te maken hebben met schommelingen tussen de 41 en 7 graden. U heeft misschien wel eens de minieme restjes sneeuw en ijs gezien die nog dagen nadat de dooi heeft ingezet aanwezig zijn in verscholen hoekjes in de duinen, onder een dorre plant of overhangende tak. Eveneens een aanwijzing van de grote verschillen in micro-klimaat. Grote temperatuurverschillen zijn er ook ten gevolge van de stand van de zon, de afwisseling van dag en nacht, de seizoenen, de windsterkte, de grondwaterstand en de omringende begroeiing. Ook verschillen de temperaturen enorm tussen het oppervlaktezand en de onderliggende bodemlagen, iets wat we allemaal hebben ervaren toen we nog met emmertje en schepje in het zand speelden.

Brandend zand en een verloren land

En een leven vol gevaar...

Anneke Grönloh, "Brandend zand" (1962).

Ja, wandelend door onze liefelijke Hof staat u dus, even voorbij Erik, plotseling aan de rand van een helse woestijn. Maar ik zei al dat die uiterst dynamische en ogenschijnlijk levensvijandige omgeving toch bedwongen wordt. Dat kan beginnen met algen en mossen – nu al zichtbaar rondom de grondwaterplas – en dat gaat dan verder met bijvoorbeeld Kandelaartje en Schapengras en de hierboven genoemde planten, en zo voltrekt zich de *vegetatiesuccessie*, die het zandgebied langzaam maar zeker verandert. Het duingebied is een wereld in ontwikkeling, waarbij de richting van die ontwikkeling alle kanten kan opgaan onder invloed van de hierboven genoemde invloeden. Die successie ziet er in het wild natuurlijk anders uit dan in de Hof. Wie de duinen bezoekt, ziet dat het proces al meteen begint op het strand en zich voortzet in de duinvalleien. Een paar bezoekjes aan de natte duinvallei rond het Kennemermeertje (nabij de Zuidpier in IJmuiden) laat zien hoe snel de omgeving daar veranderen zou als er niet drastisch werd ingegrepen door o.m. een streng maaibeleid. (Alie van Nijendaal kent het gebied op haar duimpje en geeft excursies. Zie: [Natuurstudie op en rond het Kennemermeer | Activiteiten | KNNV | Afdeling Haarlem e.o.](#))

De ontwikkeling verloopt overal anders, afhankelijk van de aard van het landschap, en koerst af op het ontstaan van struwelen, eventueel een binnenduimbos, en kan ook uitlopen op duinheiden of duingraslanden. Dynamiek op de lange termijn. Maar zover zullen de bewakers van ons stuifduin het niet laten komen.

Het Schaafstro priemt trouwens hier en daar alweer door het zand heen. Onze hovenier ziet zich gedwongen af en toe languit op het zand te gaan liggen om het uit te trekken. Ook dat is dynamiek.

Rob van Dam